

INKLUZIV TA'LIM SHAROITIDA TASVIRIY SAN'ATNI O'QITISH METODLARI

**Shodmonova Munisa
Furkatovna**

Samarqand Davlad pedagogika instituti.

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada inkluziv ta'lim sharoitida tasviriy san'at fanini o'qitishning pedagogik va metodik jihatlari yoritilgan. Inkluziv ta'lim muhitida ta'lim oluvchi imkoniyati cheklangan o'quvchilarning psixologik, jismoniy va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tasviriy san'at darslarini tashkil etish masalalari tahlil qilingan. Tasviriy san'atning korreksion, rivojlantiruvchi va tarbiyaviy imkoniyatlari ochib berilib, moslashtirilgan metodlar, differensial yondashuv va ijodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlash usullarining ahamiyati asoslab berilgan. Maqolada inkluziv ta'lim sharoitida tasviriy san'atni o'qitish o'quvchilarning ijtimoiy moslashuvi, estetik didi va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan yoritilgan.

Kalit so'zlar:

inkluziv ta'lim, tasviriy san'at, maxsus ehtiyojli o'quvchilar, moslashtirilgan metodlar, differensial yondashuv, ijodiy faoliyat, estetik tarbiya.

Kirish

So'nggi yillarda ta'lim tizimida insonparvarlik va tenglik tamoyillariga asoslangan inkluziv ta'lim g'oyasi keng joriy etilmoqda. Inkluziv ta'limning asosiy maqsadi jismoniy yoki psixologik imkoniyatlaridan qat'i nazar, barcha bolalar uchun sifatli ta'lim olish imkoniyatini yaratishdan iboratdir. Ushbu jarayonda tasviriy san'at fani alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u o'quvchilarning ichki kechinmalarini erkin ifodalash, hissiy holatini yumshatish va ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Tasviriy san'at darslari so'z orqali ifodalash qiyin bo'lgan fikr va his-tuyg'ularni rang, shakl va obrazlar orqali aks ettirish imkonini beradi. Ayniqsa, imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun bunday faoliyat psixologik rehabilitatsiya va o'ziga bo'lgan ishonchni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Shu bois inkluziv ta'lim sharoitida tasviriy san'atni o'qitish maxsus metodik yondashuvlarni talab etadi.

Asosiy qism

Inkluziv ta'lim sharoitida tasviriy san'atni o'qitish metodlari pedagogika va psixologiya fanlarining integratsiyasiga asoslanadi. Ushbu fan imkoniyati cheklangan o'quvchilarni ta'lim jarayoniga faol jalb etish, ularning ijodiy salohiyatini ochish va

ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Tasviriy san'atning o'ziga xosligi shundaki, u og'zaki nutq yoki yozma faoliyatdan farqli ravishda o'quvchilarga o'z fikr va his-tuyg'ularini erkin ifodalash imkonini beradi. Shu sababli inkluziv ta'lim muhitida mazkur fan alohida metodik yondashuvlarni talab etadi.

Inkluziv ta'limda tasviriy san'atni o'qitish jarayonida o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Har bir imkoniyati cheklangan o'quvchi o'ziga xos psixofiziologik xususiyatlarga ega bo'lib, ularning rivojlanish darajasi bir xil bo'lmaydi. Shu bois dars jarayonida yagona metod bilan cheklanib qolish maqsadga muvofiq emas. Moslashtirilgan metodlar asosida tashkil etilgan ta'lim o'quvchilarning faolligini oshiradi va ularni ijodiy jarayonga jalb etadi. Masalan, harakat faoliyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashda sekin bajariladigan, bosqichma-bosqich tushuntiriladigan mashqlar qo'llaniladi, bu esa ularning darsga nisbatan ijobiy munosabatini shakllantiradi.

Differensial yondashuv inkluziv ta'lim sharoitida tasviriy san'atni o'qitishning asosiy metodlaridan biri hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'quvchilarning bilim darajasi, qobiliyati va ehtiyojlaridan kelib chiqib topshiriqlarni moslashtirishni nazarda tutadi. Bir mavzu asosida turli murakkablikdagi ijodiy topshiriqlar berilishi o'quvchilarning o'z imkoniyatlari doirasida muvaffaqiyatga erishishiga xizmat qiladi. Natijada o'quvchilar o'zlarini teng huquqli ishtirokchi sifatida his qiladilar va ijodiy faoliyatga bo'lgan qiziqishlari ortadi.

Tasviriy san'at darslarida qo'llaniladigan ijodiy faoliyatga asoslangan metodlar imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun ayniqsa muhimdir. Erkin chizish, bo'yoqlar bilan tajriba qilish, tabiiy materiallardan foydalanib tasvir yaratish o'quvchilarning hissiy holatini yaxshilaydi. Ushbu jarayon o'quvchilarda ichki zo'riqishni kamaytirib, psixologik yengillik hosil qiladi. Tasviriy faoliyat orqali o'quvchilar o'z kechinmalarini tashqi muhitga chiqarish imkoniga ega bo'ladilar, bu esa psixologik reabilitatsiyaning muhim omili hisoblanadi.

Inkluziv ta'limda jamoaviy va hamkorlikka asoslangan metodlar ham muhim o'rin tutadi. Birgalikda bajariladigan ijodiy ishlar o'quvchilar o'rtasida ijtimoiy aloqalarni rivojlantiradi va ularning muloqot ko'nikmalarini shakllantiradi. Jamoaviy rasmlar, guruhli kompozitsiyalar yoki umumiy ko'rgazmalar tayyorlash jarayonida sog'lom va imkoniyati cheklangan o'quvchilar teng asosda faoliyat olib boradilar. Bu holat inkluziv muhitda o'zaro hurmat, hamkorlik va bag'rikenglik tamoyillarini mustahkamlaydi.

Tasviriy san'at darslarida o'yin elementlaridan foydalanish ham inkluziv ta'limda samarali metod hisoblanadi. O'yin orqali o'rganish o'quvchilarning qiziqishini oshirib, ularni ijodiy jarayonga faol jalb etadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinflarda o'yin xarakteridagi topshiriqlar imkoniyati cheklangan o'quvchilarning darsga moslashuvini yengillashtiradi. Ranglar bilan o'yinlar, shakllarni to'ldirish, erkin fantaziya asosida rasm chizish o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi.

Inkluziv ta'lim sharoitida tasviriy san'atni o'qitishda psixologik qulay muhit yaratish alohida ahamiyat kasb etadi. O'qituvchi dars jarayonida har bir o'quvchining hissiy holatini e'tiborga olib, rag'batlantiruvchi yondashuvni qo'llashi zarur. Salbiy tanqid o'rniga ijobiy fikr-mulohazalar bildirish o'quvchilarning o'ziga bo'lgan

ishonchini oshiradi. Bu esa ularning ijodiy faolligi va dars jarayonidagi ishtirokini kuchaytiradi.

Baholash jarayonida ham inklyuziv yondashuv muhimdir. Tasviriy san'at darslarida imkoniyati cheklangan o'quvchilarning ishlarini umumiy standartlar asosida baholash emas, balki ularning individual rivojlanishi va erishilgan yutuqlari asosida tahlil qilish maqsadga muvofiqdir. Bunday baholash tizimi o'quvchilarning motivatsiyasini oshirib, ularni keyingi ijodiy faoliyatga undaydi.

Shuningdek, Ijodiy faoliyat jarayonida o'quvchilar o'z fikrini erkin ifodalaydi va boshqalarning ishini hurmat qilishga o'rganadi. Bu esa ularning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirib, jamiyatda o'z o'rnini topishiga yordam beradi, hamda inklyuziv ta'lim sharoitida tasviriy san'atni o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari ham kengayib bormoqda. Raqamli rasmlar, interaktiv dasturlar va vizual materiallar yordamida o'quvchilar uchun qulay va tushunarli ta'lim muhiti yaratiladi. Bu ayniqsa ayrim jismoniy cheklovlarga ega bo'lgan o'quvchilar uchun samarali hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, inkluziv ta'lim sharoitida tasviriy san'atni o'qitish metodlari ta'lim jarayonini insonparvarlik, tenglik va individual yondashuv tamoyillari asosida tashkil etishni talab etadi. Tasviriy san'at fani o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish va ijtimoiy moslashuvini ta'minlashda katta imkoniyatlarga ega. Moslashtirilgan va differensial metodlardan foydalanish orqali barcha o'quvchilarni faol ijodiy jarayonga jalb etish mumkin.

Inkluziv ta'lim sharoitida tasviriy san'at darslari nafaqat bilim berish, balki psixologik qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy integratsiya vositasi sifatida ham namoyon bo'ladi. Pedagogik va psixologik yondashuvlarning uyg'unligi o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirib, ularning jamiyatda faol ishtirok etishiga zamin yaratadi. Shu sababli tasviriy san'at o'qituvchisi yuqori kasbiy kompetensiyaga ega bo'lishi, har bir o'quvchining ehtiyojini chuqur tushunishi va ijodiy muhitni samarali tashkil etishi lozim.

Umuman olganda, inkluziv ta'lim tizimida tasviriy san'atni samarali o'qitish metodlarini qo'llash orqali ta'lim sifati oshadi, o'quvchilarning shaxs sifatida rivojlanishi ta'minlanadi va jamiyatda bag'rikenglik hamda o'zaro hurmat qadriyatlari mustahkamlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdurahmonov A. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent, 2020.
2. Davletshin M. Umumiy va maxsus psixologiya. Toshkent, 2019.
3. Qodirov B. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. Toshkent, 2018.
4. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2017.
5. Vygotskiy L.S. Rivojlanish psixologiyasi. Moskva, 2016.
6. UNESCO. Inclusive Education Guidelines. Paris, 2019.